

## Saviehitustest üldiselt.

Paljudest tulekindlatest ehitusviisidest, mida meil viimastel aastatel soovitatud on tarvitusele võtta niihästi puumaterjali kokkuhoiu mõttes, kui ka selleks, et enamvähem kindlustatud olla tuleõnnetuste vastu, väärivad erilist tähelepanu mitmesugused savi- ja betoonkonstruktsioonid. Esimesi saab hea eduga tarvitusele võtta karjalautade, elumajade ja muude ehituste juures, kus üheks peanõudeks on soojuspidavus, teised on osutunud ainsateks otstarbekohasteks neis hoonete osades, mis peavad olema tugevad ja tulekindlad.

Meie maal ei ole saviehitused enam uudiseks. Näeme neid Lõuna-Eestis tihti vanades mõisaehitustes, nagu viljaküünid, moonamajad j. t. Praegu ehitavatest lautadest on Tartumaal, osaliselt ka Viljandi-, Võru- ja Valgamaal umbes 60% saviehitused. Elumajadest vähem, vast 10—15%.



Joon. 26. Katuse roo lõikus Väike-väina silla äärest Saaremaal. Roog on saarlasel tähtsam katuse katmise materjal. Vastupidavus ja kestvus suurem kui õlil.

Saviehituste heaks küljeks on: odavus (kui vedu mitte kauge ei ole), tulekindlus, soojuspidavus ja kuivus. Puuehitusega võrreldes on saviehitus keskmiselt 15% odavam, kiviehitusega — 25%—30%. Ja kuna ta sellejuures omab kõik kiviehituse head küljed, ja vaba on selle halvadest omadustest, milleks peamiselt on rõskus ja vähem soojuspidavus — võib savi kui ehitusmaterjali kõigiti vääriliseks pidada puu ja kivi asemel tarvitamiseks.

Meie praegused ehitusmeistrid saviehituste alal tarvitavad kaht ehitusviisi: vormlaudadega ja ilma. Soovitada võiks aga ainult vormlaudade vahele tampimist, ja nimelt maaniisket, värsket savi, ilma sõtkumata, tampides seda kuni 4" kõrguste kihtidena peenikese nuiaga vormlaudade vahele, vaheldamisi ristamisi laotud kuuseokstega. Minu tähelepanekute järele on see viis kõige hõlpsam ja vähe aeganõudev. Sel viisil tehtud saviseinad püsivad samahästi kui hästi läbisõtkutud savist tehtud seinad, ja paremini, kui halvasti sõtkutud savist seinad, sest viimased killunevad vihma ja tuule mõjul kiiremini. Vilunud meister teeb lihkese saviseina ülesse ka ilma vormlaudadeta, nõõri järele. Aga ainult vilunud

mees. Vilumata mehe kätest tuleb niisugune sein mõlkis ja mitmesuguse paksusega, tihti ka kõver.

Saviseina võib teha ainult südasuvel, kõige kuivemal ajal, nii et hoone enne uste ja akende ettepanemist kuivanud oleks. Vastasel korral jääb savilõhn majasse mitmeks aastaks. Ka alusmüüri tegemine sündigu hoolikamalt, hea segu peal, ja rajatud olgu alusmüürid tingimata alla külmetuse piiri,  $3\frac{1}{2}$ , vähemalt. Alusmüürid tulevad pealt hästi isoleerida, et maaniiskus saviseina ei saaks tungida. Ventilatsiooni eest tuleb hoolitseda, sest saviseina läbi ei sünni mingisugust loomulikku õhuvahetust. Sarikate konstruktsioon tuleb valida sarnane, mis katuse raskuse püstloodis seintele edasi annab, mitte seinu laiali ei rõhuks.

Veidi raskusi tekitab saviseinte krohvimine, sest krohv ei taha saviseinte peal püsida. Tuleb tarvitada erilisi kinnitusvahendeid. Taanis ja Saksamaal kinnitatakse saviseina külge traatvõrk ja krohvatakse selle peale. Meil pekstakse selleks otstarbeks värskesse seina kivikildusid, pulki ehk naelu. Nende abil seisab krohv seinal väga hästi. Kõige lihtsam on aga vedela pritskrohviga krohvimine, õhukese kihina, seinapiinnale, mis enne seda krobeliseks on tehtud. See krohv püsib aastal 6–8, siis tuleb teda unendada, kuid see ei maksa palju. Ärgu krohvita aga enne, kui sein täiesti kuiv ei ole.

Kui ehitaja, kes on otsustanud oma hooneid ehitada savist, ehitusel silmas peab neid eeltooduid tingimusi, mis olenevad savi, kui ehitusmaterjali iseloomust, siis võib ta kindel olla, et saab endale tervishoidliselt täiesti elamiseksõlbulise ja hea maja, mis sealjuurse odavam on kui puuhoone, ja peaaegu sama püsiv kui kivihoone.

**A. Bollmann.**